

DOI:10.5281/zenodo.5034429

Лебедик Леся Вікторівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗВИТОК ЛІДЕРСТВА В КОЛЕКТИВІ ЗА СИСТЕМОЮ АНТОНА МАКАРЕНКА

Система Антона Макаренка досить ефективна з точки зору розвитку лідерства. Насамперед зазначимо, що він вважав, що «людину слід не ліпити, а кувати» [3, с. 23]. Розвивати лідерські якості у спеціальних умовах колективу – основна ідея видатного педагога. Навіть якщо не брати до уваги ідеологічне замовлення, ця ідея є досить переконливою: «комуністичну волю, комуністичну мужність, комуністичну цілеспрямованість не можна виховати без спеціальних вправ у колективі. Не метод парного впливу від випадку до випадку, не метод благополучного непротивлення, не метод помірності і тиші, а організація колективу, організація вимог до людини, організація реальних, живих, цільових устремлінь людини разом з колективом – ось що має скласти зміст нашої виховної роботи» [1, с. 319].

Розвиток лідерства неможливий без дисципліни. Основними принципами, на яких будувалася спеціальна дисципліна А. Макаренка, є такі: 1) повага і вимогливість; 2) правдивість і відвертість; 3) принциповість; 4) піклування і увага, знання; 5) вправи; 6) загартування; 7) праця; 8) колектив; 9) сім'я; перше дитинство, кількість любові і міра суворості; 10) дитяча радість, гра; 11) покарання і нагорода [7, с. 365].

А. Макаренко вважав, що вирішальне значення для розвитку лідерських якостей людини належить меті цього розвитку. Ця мета розглядалася ним як вся «програма людської особистості, програма характеру людини» [4, с. 129]. Під поняттям характеру він розумів «весь зміст особистості, тобто і характер зовнішніх проявів і внутрішньої переконаності, і політичне виховання, і знання – рішуче всю картину людської особистості» [4, с. 129].

А. Макаренко наголошував на формуванні у кожного вихованця почуття обов'язку і поняття честі, вміння підкорятися товаришу і наказувати йому, уміння бути ввічливим, суворим, добрим і нещадним – залежно від умов його життя і боротьби. Він має бути активним організатором, настирливим і загартованим, вміти володіти собою і впливати на інших. Якщо його покарає колектив, він повинен поважати і колектив і покарання. Він має бути веселим, бадьорим, підтягнутим, здатним боротися і будувати, жити і любити життя, він має бути щасливий не лише в майбутньому, а й кожного дня.

В умовах ідеологічного протистояння із Заходом, А. Макаренко протиставляв ідеал радянської людини західному ідеалу. Типовими якостями особистості радянської людини Антон Семенович вважав «самопочуття людини в колективі, характер її колективних зв'язків і реакцій, її дисциплінованість, готовність до дій і гальмування, здібність такту і орієнтування, принциповість і емоційне перспективне устремління» [6, с. 120]. На думку дослідника творчості А. Макаренка, виховання у його системі, зважаючи на відмінність ідеалів, принципово відрізнялося від «буржуазного». На Заході – це виховання окремої особистості, пристосування її до боротьби за

існування, а в системі А. Макаренка – людини-колективіста, у якої немає дисгармонії між особистими і суспільними цілями, немає протиставлення особистих і колективних інтересів [8, с. 91].

А. Макаренко доводив важливість колективу для розвитку лідерських якостей: «окремий член цього колективу має відчувати свою залежність від нього – від колективу, має бути відданим інтересам колективу, відстоювати свої інтереси і в першу чергу дорожити цими інтересами» [4, с. 132].

Лідерські якості найбільше досліджувалися А. Макаренком стосовно навчання педагога педагогічній техніці. «Вихователь повинен себе так вести, щоб кожен рух його виховував, і завжди має знати, чого він хоче в даний момент і чого він не хоче» [5, с. 172]. Ці вміння повною мірою важливі для лідера колективу. Серед педагогічних технік важливе місце належить методу «вибуху», яким є «доведення конфлікту до останньої межі, до такого стану, коли вже немає можливості ні для якої еволюції, ні для якої тяжби між особистістю і суспільством, коли ребром поставлене питання – або бути членом суспільства, або піти з нього» [2, с. 458]. Прихильник «революційних» методів виховання, А. Макаренко вважав, що члени колективу, «поставлені перед необхідністю негайно щось рішити, вони не здатні аналізувати і в сотий, може бути, раз копатися у скрупульозних роздумах про свої інтереси, капризи, апетити, про «несправедливості» інших. Підкоряючись в той же час емоційному впливові колективного руху, вони, нарешті, справді зривають в себе дуже багато уявлень, і не встигають їх залишки злетіти в повітря, як на їх місце вже стають нові образи, уявлення про могутню правоту і силу колективу, яскраво відчутні факти власної участі в колективі, в його рухові, перші елементи гордості і перші солодкі відчуття власної перемоги» [2, с. 458–459].

Література:

1. Макаренко А. С. Воля, мужество, целеустремленность / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 316–320.
2. Макаренко А. С. О «взрыве» / Пед. соч. в 8 т. Т. 3. М.: Педагогика, 1984. С. 456–459.
3. Макаренко А. С. Прекрасный памятник / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 22–24.
4. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания (лекции). Лекция первая. Методы воспитания / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 123–139.
5. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания (лекции). Лекция третья. Педагогика индивидуального развития / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 161–180.
6. Макаренко А. С. Проблемы школьного советского воспитания (тезисы) / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 118–121.
7. Макаренко А. С. Что значит воспитать ребенка? / Пед. соч. в 8 т. Т. 4. М.: Педагогика, 1984. С. 364–365.
8. Ярмаченко Н. Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С. Макаренко: Кн. для учителя. К.: Рад. шк., 1989. 191 с.